

УДК 327.8

Н. І. Крук

студентка 4 курсу відділення міжнародних відносин
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
36/1, вул. Мельникова, Київ, 04119, Україна
тел.: + 38 093 347 66 07
e-mail: natali.private@gmail.com

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена дослідженню українсько-польських відносин на сучасному етапі. Розглянуто фактори, що впливають на перебіг відносин між двома країнами, визначено найважливіші позитивні та негативні чинники впливу. Розглянуто перспективи подальшого розвитку двосторонніх відносин між стратегічними партнерами. Надано позитивний прогноз сталого розвитку та укріплення українсько-польських відносин, незважаючи на негативні впливи ззовні.

Ключові слова: українсько-польські відносини, ЄС, Росія, стратегічне партнерство.

Постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Республіка Польща є наразі найпоширенішим і самим дієвим прихильником інтеграції України до європейської спільноти. Ця країна має з Україною протяжний спільний кордон, багату спільну культурну та історичну спадщину, близькі гео економічні інтереси. Історія відносин Польщі та України містить дуже трагічні сторінки, які ще не стерлися з пам'яті народів цих країн. Проте не ці події мають визначати майбутнє українсько-польських відносин, а спільні інтереси народів обох країн, які нині стають все більш прозорими та ґрунтовними. Як відомо, друг пізнається в біді, а саме в нинішні тяжкі для України часи Польща залишається для неї найближчим та вірним другом.

Отже, дослідження українсько-польських відносин є наразі конче актуальним, незважаючи на наявність таких публікацій в українських та польських наукових виданнях. Ця тема має безліч аспектів, кожний з яких є важливим для дослідників.

Аналіз основних досліджень і публікацій, присвячених даній проблемі. Перебіг польсько-українських відносин вже досить ретельно проаналізували українські й польські науковці: В. Балюк, В. Будкін, В. Гевко, О. Гоцур, А. Задорожня, Т. Зарецька, Г. Зеленько, В. Каспрук, А. Киридон, Я. Матійчик, Т. Ольшанський, Е. Орлоф, В. Осадчий, С. Павленко, С. Стоєцький, Є. Тихомирова, Л. Чекаленко, Г. Щерба, О. Яніна та ін. Проте наразі залишаються певні аспекти цих відносин, що потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Завданням даної статті є визначення сучасного стану українсько-польських відносин, факторів, що суттєво впливають на подальший їх розвиток та перспектив розвитку цих відносин в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Польща відрізняється від інших нових країн ЄС своєю активністю у відносинах з Україною з різних причин. По-перше, Польща — найбільша країна в регіоні. По-друге, вона традиційно прагне мати самостійну зовнішню політику й грати роль регіонального лідера. Тому після вступу до ЄС Польща зайняла місце головного захисника інтересів України в Європейському Союзі. З 1996 р. Польща почала наполягати на необхідності для ЄС будувати особливі відносини з Україною, яку слід оцінювати окремо від політики ЄС щодо Росії. Крім того, Польща розглядала себе як «першоджерело політичної експертизи щодо Східної Європи». В цей же час Польща оголосила свою готовність формувати «Східний вимір» зовнішньої політики ЄС, але ця пропозиція не викликала схвалення старих членів організації [14, с. 685]. Отже, практично з перших років незалежності України Польща стала найбільшим прихильником та партнером її європейської інтеграції.

З усіх держав, з якими незалежна Україна має дипломатичні, політичні, економічні зв'язки, завжди виділяються такі, що мають для України найважливіше значення. Україна піднесла двосторонні відносини з найважливішими для її інтересів державами до рівня стратегічного партнерства. Особливе місце тут належить Польщі [9, с. 139].

Стратегічне партнерство — це не просто союзницькі, а особливі відносини між державами, які охоплюють кілька важливих сфер співробітництва і носять довготривалий характер. Визначення поняття стратегічного партнерства у політичній площині можна проводити за такими показниками: наявність у держав — стратегічних партнерів спільної стратегічної мети, внутрішньо- і зовнішньополітичних життєво важливих інтересів, для досягнення яких вони обирають однаковий підхід та обопільні шляхи реалізації; юридичне закріплення особливих відносин між партнерами та наявність дієвих механізмів реалізації стратегічного партнерства; дисциплінованість відносин, узгодження своїх позицій, врахування обопільних інтересів та взаємопідтримка в найважливіших політичних і економічних питаннях на шляху досягнення спільної стратегічної мети [3, с. 141].

За обсягом і потужністю усіх двосторонніх контактів України українсько-польські відносини — визначально стратегічні. Польща — першопрохідник економічних реформ, відтак її досвід як у реформуванні економіки, так і в залученні іноземних інвестицій є вельми корисним та актуальним для України. У розбудові відносин з Польщею у найближчій і подальшій перспективі Україна виходитиме з необхідності поглиблення стратегічного партнерства, що сприятиме формуванню системи європейської безпеки. Об'єктивні реалії вимагають від обох країн тісної взаємодії, яка гарантуватиме їм безпеку у регіональному й субрегіональному просторі [9, с. 145].

Нині є усі підстави вважати, що українсько-польське стратегічне партнерство в головних рисах вже формалізувалось інституційно і функціональ-

но. Правову базу українсько-польських відносин складають вже близько 200 угод, які забезпечують ефективне функціонування двосторонніх механізмів співпраці. Україна прагне використовувати досвід Польщі на шляху європейської інтеграції, а Варшава намагається активно допомогти Києву в процесі адаптації до імперативних вимог інтеграційного процесу. З цією метою створена Постійна українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції, роботою якої керують заступники міністрів закордонних справ України і Польщі. Патронат над конференцією здійснюють прем'єр-міністри України і Польщі. Цей координаційний орган є формою передачі українським партнерам польського інтеграційного досвіду, знань про процес входження в ЄС, дає можливість здійснювати широкий аналіз українсько-польських відносин [2, с. 159].

Ключовими напрямками нинішнього етапу співпраці для двох країн є реформування, розширення економічних контактів, інвестиційна співпраця, підтримка й допомога Польщі у питаннях інтеграції України в європейську спільноту та скасування візового режиму для українців з країнами ЄС, посилення захисту їх прав та інтересів. Вихідним пунктом співпраці є визначення взаємних зацікавлень — політичних, економічних, культурних. Україні потрібна підтримка у наближенні до Євросоюзу та інвестиції. Натомість, в інтересах Польщі — дотримання й захист прав польського бізнесу в Україні [7, с. 132].

Економічна співпраця наразі є головним чинником, що визначає та визначатиме в подальшому магістральний напрям розвитку українсько-польських відносин. Проте в економічній сфері перед Україною стоять набагато серйозніші завдання, ніж перед Польщею. Україні довелося не тільки оновлювати економіку, а й водночас створювати політичні й економічні інститути незалежної держави. Перебіг економічних реформ, які й досі наштовхуються на впертий опір політиків і бюрократів, значно відстає від перебігу реформ у Польщі. Народне господарство досі ще не ґрунтується на ринкових засадах партнерства. Найвагомішими чинниками в економічних відносинах Польщі і України є прикордонна торгівля і трудова міграція. Прикордонні з Україною і Білоруссю воєводства («Східний мур») слабо розвинуті економічно, там немає сучасних технологій. Підприємці, які працюють у східних воєводствах, виживають, головним чином, за рахунок торгівлі з Україною. Малий польський бізнес усвідомлює, що йому буде дуже важко виходити на західні ринки: знадобиться набагато більше капіталовкладень і значне підвищення якості продукції [13, с. 158].

Структурна несумісність економік на сьогодні спричиняє безліч проблем у контактах України із Польщею, однак незважаючи на це даний напрям співпраці слід трактувати як стратегічний та перспективний. Основними перешкодами є невеликі фінансові можливості обох країн, велика питома вага сировини в торгівлі між ними і незначна частка високотехнологічного співробітництва, недостатній рівень взаємних інвестицій, недостатня кооперація і стимуляція співпраці між представниками ділових кіл обох країн.

Але, перш за все, економічні взаємини утруднює відсутність в Україні правових підстав для довгострокових іноземних інвестицій, майже повна відсутність приватної власності на землю, брак механізму платежів, нелегальна міграція. Серйозними бар'єрами в розбудові українсько-польських відносин є бюрократизм, хабарництво і криміногенна обстановка, відсутність відповідної інфраструктури. Саме через це й досі не було реалізовано жодного значного спільного проекту [12, с. 161–162].

Наразі дуже важливим напрямком економічного співробітництва України та Польщі більшість дослідників вважають транскордонне регіональне співробітництво в прикордонних регіонах. Єврорегіоналізація, українсько-польська зокрема, є важливим попереднім доповнювальним етапом на шляху до євроінтеграції України. Першочерговими завданнями на цьому напрямку є нівелювання наявності кордону, використання нових можливостей для вирішення проблем територіального розвитку прикордоння, забезпечення зростання життєвого рівня населення є метою транскордонного співробітництва. Через єврорегіоналізацію до ЄС прийшли майже всі посткомуністичні країни. Сьогодні Європа стала по суті Європою регіонів.

Для України основною метою єврорегіоналізації взагалі, і польсько-української зокрема, є прискорення процесів вирівнювання якості життя населення прикордонних територій, приведення її до середньоевропейського рівня. Транскордонне співробітництво, спільна діяльність в українсько-польських єврорегіонах, спеціальних економічних зонах втілюється через покращення прикордонної торгівлі, формування спільного ринку, родинних зв'язків, інвестиційного клімату, зайнятості і ринку праці, розвиток агробізнесу та міжнародного туризму [10, с. 18].

Головна практична цінність єврорегіонального співробітництва — це зростання життєвого рівня населення та підвищення економічної потужності прикордонних територій через створення транскордонного інтегрованого економічного регіону, зміцнення економічного потенціалу, зниження рівня бідності та безробіття, розвиток добросусідських відносин. Все це можна здійснити через: розвиток економічної кооперації; розбудову інфраструктури; охорону довкілля; комунальний та регіональний розвиток; розвиток туризму; підвищення рівня регіональної самоідентичності; впровадження євроінтеграційних ідей. Завдання полягає в тому, щоб перевести функціонування кожного єврорегіону на рівень співробітництва територіальних громад. Йдеться про органи самоврядування, громадські організації, інформаційні центри тощо [10, с. 25–26].

Одеський регіон також має значні історичні та культурні зв'язки з Польщею. Поляки зробили значний внесок у розвиток міста Одеси з часів його заснування до наших днів. За даними перепису населення 2001 р. чисельність представників польської національності в області становила 3247 осіб [5, с. 160–163].

Сьогодні Україна та Польща не лише сусіди, але й партнери, що спільно працюють в євроінтеграційному напрямку, обмінюючись досвідом та знаннями. В рамках такої співпраці розроблені й реалізуються численні проекти співробітництва, які, зокрема, дають змогу: вивчити досвід поль-

ських колег щодо підготовки до вступу у Європейський Союз, сприяти передачі Україні найкращих зразків проведення проєвропейських перетворень, здійснювати співпрацю між українськими інституціями з питань європейської інтеграції відповідними структурами Польщі, відстоювати Польщею інтереси України перед Європейським Союзом, розвивати польсько-українську співпрацю в контексті європейської інтеграції на різних рівнях співробітництва політичної системи та громадянського суспільства. Спільні проєкти польсько-української співпраці в контексті європейської інтеграції спрямовані на співробітництво, по-перше, у різних галузях соціально-економічного та політичного співробітництва (транскордонне співробітництво, діяльність місцевих органів влади та органів самоврядування, соціальна політика, інформаційне забезпечення євроінтеграційних прагнень тощо), по-друге, вони спрямовані на різні цільові групи (держслужбовців, молодь, працівників сільського господарства тощо), по-третє, охоплюють громадськість різних регіонів України партнерства [8, с. 129–130].

Проте не тільки економічні чинники визначають шляхи розвитку українсько-польських відносин. Важливим є також соціально-культурні чинники. Так, більшість науковців та публіцистів схиляється до думки, що Польща підтримує Україну на шляху до Європейського Союзу через причину, яку влучно окреслив політолог В. Каспрук — Україну ніхто так не розуміє, як Польща [6, с. 27–29]. Адже вона перебувала в подібних з українськими соціально-економічних умовах і зробила важливий прорив, який і став основною передумовою до набуття членства у ЄС. Такий досвід Польщі сьогодні є важливим для України, яка може багато моментів із нього перейняти й послуговуватися, реалізуючи власний шлях до ЄС [4, с. 49].

Опитування показують, що експерти вважають Польщу та Росію найважливішими партнерами України серед країн-сусідів. Ці дві країни значно випереджають інших і ділять перше та друге місце симпатій експертів. Причому за 7-бальною шкалою середнє значення для Польщі — 1,45, а для Росії — 1,95, тобто Польщу на першу позицію поставила більшість експертів [11, с. 897]. В населення України наразі склалося досить позитивне ставлення до польського народу. На думку респондентів, у Польщі мешкають культурні та розумні люди. Разом з тим вони є доволі дружніми та добрими, хоча і занадто гордими [1, с. 698].

Але перелік факторів, що суттєво впливають на відносини Польщі та України, цим не вичерпується. Стабілізація та інтенсифікація польсько-українських стосунків була спричинена багатьма факторами, в тому числі й іноді прямим, а іноді опосередкованим, але не менш важливим, російським фактором [14, с. 684].

Вивчаючи вплив зовнішніх чинників на розвиток польсько-українських стосунків, не можна не брати до уваги Росію як державу, до складу якої довгий час входила й Україна і Польща. В першу чергу треба враховувати потужний потенціал Росії, яка, навіть після розпаду СРСР намагається проводити «політику збирання земель» та прагне зберегти позицію лідера

як на території колишнього СРСР, так і загалом в світі. Саме побоювання реакції з боку Росії та прагнення не загострювати стосунки з цією державою змушували польське керівництво дотримуватися обережної і навіть нейтральної позиції щодо втручання у вирішення українсько-російських суперечок [14, с. 682].

Всі міжнародні актори мають свої особисті плани щодо розвитку польсько-українських стосунків. Росія виступає проти розвитку такого партнерства тому, що не хоче втрачати контроль над Україною й прагне розробити власну систему безпеки в регіоні, опираючись розширенню НАТО на Схід. Європейській Союз зацікавлений в розвитку польсько-українських відносин заради безпеки, позбавлення від таких проблем, як незаконна міграція, контрабанда та ін. В цілому під впливом ЄС польсько-українські стосунки значно розвинулися за останні роки і, хоча Україна поки що й не стала навіть асоційованим членом ЄС, варто зазначити, що прагнення до євроінтеграції змусило Польщу та Україну об'єднати зусилля й вийти на якісно новий рівень стратегічного партнерства [13, с. 158].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Польща та Україна мають давні історичні, культурні та економічні зв'язки. В історії українсько-польських відносин переважають трагічні події, але сучасні Україна та Польща мають значно більше спільного, ніж того, що роз'єднує. Поступово народи обох сусідніх країн наближуються до розуміння того, що вони є найближчими один для одного в світі.

Наразі Україна та Польща є стратегічними партнерами. Обидві країни мають спільні економічні, політичні, соціально-культурні інтереси. Але головним об'єднуючим чинником є, перш за все, економічні інтереси, особливо — в галузі транскордонного співробітництва в прикордонних євро-регіонах. Цей аспект є наразі найважливішим у економічних відносинах обох країн. Поступово розвиваються культурні зв'язки, особливо через особисті контакти людей, туризм, прикордонні стосунки місцевого населення.

Польща більше за всі країни ЄС підтримує Україну у її євроінтеграційних прагненнях. Вона надає Україні максимально можливу допомогу на шляху до ЄС. Отже, українсько-польські відносини не мають іншої альтернативи, як сталий розвиток та укріплення. Проте, є й негативні чинники, що заважають розвитку відносин між двома країнами. Серед них головним є російський чинник, який спрямований на недопущення інтеграції України до ЄС. Це суперечить імперським амбіціям Росії, але цей чинник не має завадити євроінтеграційним процесам в Україні. І допомога, дружня підтримка Польщі тут має, можливо, саме вирішальне значення.

Список використаної літератури

1. Балюк С. В. Образи сусідніх країн: погляд з України [Текст] / С. В. Балюк // Вісник Одеського нац. ун-ту. Соціологія і політичні науки. — 2009. — Т. 14, вип. 13. — С. 694–700.
2. Гевко В. Україна і Польща: до двадцятиліття співпраці [Текст] / В. Гевко // Україна — Європа — Світ.: Міжнародний зб. наук. пр. Серія: Історія, міжнародні відносини. — 2011. — Вип. 6–7. — С. 151–160.

3. Гевко В. Україна і республіка Польща: від багатосторонньої співпраці до стратегічного партнерства [Текст] / В. Гевко // Україна — Європа — Світ: Міжнародний зб. наук. пр. Серія: Історія, міжнародні відносини. — 2010. — Вип. 5, ч. 1. — С. 140–152.
4. Гоцур О. І. Українсько-польські відносини в контексті геостратегічного визначення місця України у ХХІ столітті (за матеріалами сучасної української преси 2000–2009 років) [Текст] / О. Гоцур // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. — 2009. — № 25. — С. 47–50.
5. Задорожня А. Г. Гуманітарний аспект польсько-українських відносин (на прикладі Одеської області): історія та сучасність [Текст] / А. Задорожня // Вісник Одеського нац. ун-ту. Соціологія і політичні науки. — 2009. — Т. 14, вип. 2. — С. 160–164.
6. Каспрук В. Україну ніхто так не розуміє, як Польща [Текст] / В. Каспрук // Сучасність. — 2008. — № 7. — С. 27–29.
7. Киридон А. Українсько-польські відносини: «нова ера» співпраці [Текст] / А. Киридон // Україна — Європа — Світ: Міжнародний зб. наук. пр. Серія: Історія, міжнародні відносини. — 2011. — Вип. 5, ч. 2. — С. 128–135.
8. Тихомирова Є. Українсько-польські проекти співробітництва у контексті європейської інтеграції [Текст] / Є. Тихомирова // *Studia Politologica Ucraino-Polona*. — Житомир — Київ — Краків: Вид-во Євєнка О., 2011. — Вип. 1. — С. 129–135.
9. Чекаленко Л. Д. Без незалежної України не було б незалежної Польщі [Текст] / Л. Чекаленко // Науковий вісник дипломатичної академії України. — 2009. — Вип. 15. — С. 139–146.
10. Щерба Г. І. Розвиток транскордонного співробітництва в українсько-польських єврорегіонах [Текст] / Г. Щерба // Вісник Одеського нац. ун-ту. Соціологія і політичні науки. — 2009. — Т. 14, вип. 2. — С. 18–27.
11. Щерба Г. І. Транскордонне співробітництво — інноваційний інструмент регіональної політики України в регіонах [Текст] / Г. Щерба // Вісник Одеського нац. ун-ту. Соціологія і політичні науки. — 2011. — Т. 16, вип. 10. — С. 894–904.
12. Яніна О. Внутрішні чинники політики Польщі щодо незалежної України [Текст] / О. Яніна // Вісник Одеського нац. ун-ту. Соціологія і політичні науки. — 2010. — Т. 15, вип. 14. — С. 156–163.
13. Яніна О. Вплив ЄС на польсько-українські стосунки в постбіполярну епоху [Текст] / О. Яніна // Вісник Одеського нац. ун-ту. Соціологія і політичні науки. — 2010. — Т. 15, вип. 7. — С. 155–159.
14. Яніна О. Російський чинник в україно-польських відносинах у контексті нестационарної системи міжнародних відносин України [Текст] / О. Яніна // Вісник Одеського нац. ун-ту. Соціологія і політичні науки. — 2009. — Т. 14, вип. 13. — С. 682–686.

Стаття постуила до редакції 27.02.13

Н. И. Крук

Отделение международных отношений
Института международных отношений
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
36/1, ул. Мельникова, г. Київ, 04119, Україна

СОВРЕМЕННЫЕ УКРАИНСКО-ПОЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ: ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Резюме

Статья посвящена исследованию украинско-польских отношений на современном этапе. Рассмотрены факторы, которые влияют на ход отношений между двумя странами, определены важнейшие положительные и отрицательные факторы влияния. Рассмотрены перспективы дальнейшего развития двусторонних отношений между стратегическими партнерами. Предоставлен положительный прогноз постоянного развития и укрепления украинско-польских отношений, несмотря на негативные влияния извне.

Ключевые слова: украинско-польские отношения, ЕС, Россия, стратегическое партнерство.

N. I. Kruk

International relations
Institute of international relations, Kyiv National Taras Shevchenko University
36/1, Melnikova str., 04119, Kyiv, Ukraine

MODERN UKRAINIAN-POLISH RELATIONS: FACTORS INFLUENCES AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Summary

Article is devoted research of the Ukrainian-Polish relations at the present stage. Factors which influence a course of relations between two countries are considered, the major positive and negative factors of influence are defined. Prospects of the further development of mutual relations between strategic partners are considered. The positive forecast of constant development and strengthening of the Ukrainian-Polish relations, despite negative outside influences is given.

Key words: the Ukrainian-Polish relations, EU, Russia, strategic partnership.